

# DE REFORMATIE

## WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

### DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Job. C. Breen, Amsterdam; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Loos, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; E. Visser, Arnhem; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielinga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:

Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goois.  
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.

Voor 't buitenland f1.75 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.  
Advertentie: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Mefisto of Satan? V. — Uit de Schrift: Rond om Leeuw (Prof. Dr. C.). — Geestelijke Adviezen: Onzorgzaamheid en de Crenatio. — Uit het Pol. en Soc. Leven: Dins Ater? Voor eenen. Speculaties. Safety first! Van Karneboek onmisbaar? Ik huiver... Verlaat ons Neerland nooit! — Grep uit de Schrift. — Literatuur en Kunst: Over het leven en den arbeid van L. Pennings. VI. — Opvoeding en Onderwijs: De betekenis van Pestalozzi. I. — Zending en Evangelisatie: Japan nog een Zendingssak? — Uit de Buitenl. Kerken. — Perschoonw. — Correspondentie. — Kerknieuws.

#### MEFISTO OF SATAN?

V.

De bijbel heeft in den naam „Satan“ vastgelegd de gedachten, die hij ontrent het zedelijk kwaad en zijn plaats in de wereld heeft en ons lichten wil. Het kwaad, zegt hij, gaat altijd tegen Gods wil in, maar nooit daarbuiten om. Deze heijdenis, gelijk ze in den naam „Satan“ beleden wordt, hooren we evenwel tegenspreken en verfoeien in den naam „Mefisto“: een naam, die vooral door den Faust (het drama van Goethe) bekend geworden is. In Faust betekent Mefisto de als duivel voorgestelde macht der verleiding, gelijk deze in het menschelek leven optreedt en haar werk doet. — in de oogen van Goethe.

Het blijkt, dat Mefisto niet heijden is als een figuur van louter heijdenheid. Hij staat niet antithetisch tegenover het goede, maar is er eigenlijk een variatie van. Dit hangt samen met het zondebegrip van Goethe, met de voorstelling, die hij heeft ontrent luiders val, en met hem zijn levens- en wereldbeschouwing.

Op dit punt spreekt hem de bijbel dan ook zoo sterk mogelijk tegen. De proloog van den „Faust“ heeft slechts schijnbaar eenige wezenlijke overeenkomst met dien van Job: de bijbel kent Satan geen aparte plaats van eigen recht en gezag in de schepping toe; er is geen sprake van een satan, die een variatie zou kunnen zijn op het thema van het goede: de antithese wordt duidelijk gepredikt tusschen satanische en goddelijke machten. Bij Goethe blijft de schuld, en de rechtspraak onbeantwoord; maar de bijbel stelt die vraag op den voorgrond.

Ook als men zich beperkt tot het „dynamische“ in de leer van de verlossing van het kwaad, moet erkend worden, dat de figuur van Mefisto, gelijk Goethe ze ontwerpt, niet den Satan van den bijbel niet te vereenigen valt. Wel heeft Goethe in zijn Faust in vielerlei opzicht correctie aangebracht in de middel-euwsche voorstellingen van den duivel en het duivelsche werk (voorstellingen, die ten deele doorwerken in de oude Faustsagen), zodat dus zijn Mefisto een vooruitgang beteekent, gezien tegen den achtergrond van vroegere ideeën, maar met de satanologie van den bijbel is Goethe niet verzoend. In de lgn van de idee, die Mefisto ontwerpt, liet de consequentie, dat Christus niet noodzakelijk is als zaligmaker.

In waarheid, — waar Jezus Christus onze ziel wordt aangedrongen als de waarachtige en onmisbare heilwinger van den Satan, daar kan niet de bleke Mefisto-beelding in ons hart geen vrede gewonnen worden.

Goethe moge in Mefisto, gelijk wij de vorige maal erkend hebben, tot op zekere hoogte een heijdenis van zonde hebben afgelegd, en de neiging moge soms bij ons optekomen, om, als we dezen grooten geest zich hooren aanklagen vanwege mefistofelisch kwaad, dat in zijn boezem woont, op te staan en hem de hand te reiken als een gelijkgezinde, — wij mogen het toch niet doen.

Want de schuldheijdenis van Goethe heft zichzelf op, als men haar de consequenties van het heijdelich zondebegrip zou willen afvergen.

En Mefisto moge tot op zekere hoogte den duivel prediken, — toch wordt het bestaan van den duivel eigenlijk verloochend, althans als men de woorden „schuld“ en „duivel“ leest overeenkomstig den zin der Schrift.

Indien Goethe's Mefisto ontstaat was van zijn hoochhartigheid en zijn aristocratische scepticisme en van zijn speelsche satire, er bleef van hem niet veel meer over. Zijn sceptische „Selbstironie“ moge Mefisto pikant maken, en voor later eenw aanleiding worden, dat men van Mefisto het duiveltje maakt, dat van binnen ons ietwat vernederend zit te prikken en alleszins heilzaam te prikkelen, het blijft alles binnen den engen cirkel van mijn eigen

menschelek bestaan besloten. In de ironie van Mefisto ligt al het bederf: Goethe wil de zelfverlossing van den Farizeeër verbinden met de onrust van den tollenaar. Want Faust is de man die (als de farizeeër) zichzelf verlost, maar Mefisto is het, die hem daarbij een handje helpt; hij helpt hem door de onrust, die hem tot zichzelf laat inkeeren. De tollenaar bij Goethe slaan zich wel op de borst, en roepen wel: ik, zondaar. Maar wat wegblijft, dat is: o God, wees mij genadig. Hier gaat er maar één mensch op om in den tempel te aanblijden: die eene is een versmelting van farizeeër en tollenaar.

Maar farizeeër en tollenaar zijn niet te verbroederen met behoud van ieders zelfstandigheid. Tusschen beide ligt de schuldvraag, ligt de verlossingswerkelijkheid, ligt de Christus. Men kan de zelfverlossing — dat groote farizeeuwsche gewaande goed — niet verkrijgen langs den weg van prikkeling en onrust heen. Zoo moge wel Goethe de kwestie stellen, de Christus prokijkt iets anders. Bij Goethe is het zoo: de farizeeër en de tollenaar gaan beiden gerechtvaardigd heen; want de farizeeër moet van den tollenaar de beweeglijkheid, de tollenaar van den farizeeër de zelfverlossing leeren. De tollenaar is zoo wijs, te komen tot zichzelf: de farizeeër moge hem nu vertellen gaan, dat hij daarmee is gekomen tot God, en God veroverd heeft: God zal het loon hem nu wel opwegen. Het ongeluk toef in den tempel zoolang de farizeeër en de tollenaar van elkaar op zooveel pas afstands blijven staan, als de farizeeër niet eens de moeite neemt, den tollenaar secuur te bekijken en de tollenaar den farizeeër niet aanhoort, omdat hij te veel met zichzelf te worstelen heeft. Zoolang de toestand zoo is, weet Goethe geen mooi verhaal te dichten en laat hij Christus alleen het woord; doch zelf gaat hij voorbij. Maar straks werkt hij het gegeven op zijn eigen manier uit. De tollenaar moet den farizeeër wel degelijk in het oog vallen: de strenge man leere van den tollenaar de beweeglijkheid: de beweeglijkheid zoolwel in het vroolijk leven buiten den tempel als in de zieleworsteling, die hem de tempeltrappen opdrijft, geprikkeld tot hooger leven. Hij moet niet God danken, dat hij „niet is als deze“, maar Mefisto leeren danken, dat hij hem den moed gaf, met den tollenaar, met „dezen“, te luiven. En als dan na den maaltijd de tollenaar de tafel wil verlaten, en opstaan en uitbreken in geweën over schuld en boete, laat hem dan van zijn kant weer den farizeeër aanzien en van hem dat eene ding leeren: de tevredenheid. Dan zal het hun beiden goed zijn, elkaar in de armen te vallen en zich te vereenigen. Want tot zichzelf komen, was de leus van den tollenaar; maar de farizeeër geeft nu een verbeterde editie van deze tollenaarswijsheden; waardoor hij en passant ook een correctie in zijn eigen leer aanbrengt: tot zichzelf gekomen zijn, dat is immers: tot God gekomen zijn?

Wij wezen er op, dat Goethe de middeleeuwen veelzins heeft gecorrigeerd: zijn duivel is ernstiger en beter geconcipeerd dan de middeleeuwsche, die toch in de oude Faustsagen kleur en wezen aan het verhaal gegeven heeft. Maar hiermee is alles niet gezegd. Goethe heeft met de eene hand bedorven, wat hij met de andere had goedge maakt. Hij heeft ook van de middeleeuwen de namen gehoord van de heiligen, de kerkvaders, den pater extaticus, den pater profundus. Hoezeer de middeleeuwen deze heiligen tot dragers van onwaarachtige lenzen hebben gemaakt: zij lieten hen één ding bewaren: het besef van schuld en verlossing, en tot op zekere hoogte ook nog dat van borgtocht en voldoening. Maar Goethe heeft dat element hun afgenomen; en dat is nu het verlies, de achteruitgang. Van den duivel weet Goethe meer, doch van den Christus minder dan de middeleeuwsche geest. Hij kent niet meer het dogma der voldoening ter verzoeking, en zelfs den klank hield hij niet vast. Goethe houdt enkel de liefde over. Hij laat den pater extaticus den lof der liefde zingen:

Eeuw'ge vervoeringsbrand,  
Gloeiende liefdeband,  
Godsvreugde in 't ziedend hart,  
Schuimende wellust-smart!  
Pijlen doordringt mij dan,  
Lansen bedwingt mij dan,  
Knoetsen verplettert mij:  
Dat van alle ijdelheid (das Nichtige)  
Worde mijn ziel bevrijd,  
Staag als een ster mij richt  
Kern van der liefde licht.

En in dezen lofzang op de liefde gaat hem die andere hemelheilige, de pater profundus, vroolijk volgen:

Het is de liefde, die almachtig  
Het al gevormd heeft en behoedt,

of, nog sterker:

So is es die almachtige Liebe,  
Die alles bildet, alles hegt.

En de engelen dragen den lofzang op de liefde verder, en de jongere engelen nemen hem over, en de volmaakte engelen sluiten zich erbij aan en alle hemelingen voegen zich tot het koor. Maar het is alles: de liefde uit en van den mensch zelf; niet die van den Christus; een liefde, die zijn recht niet zoekt. In den beginne was niet het Woord. Neen: in den beginne was de daad. De daad. De farizeeër heeft het op de daad begrepen, en laat men daar vooral geen kwaad van zeggen: De tollenaar moet het met de daad van den farizeeër wagen. Slechts moet de farizeeër van den tollenaar leeren begripen, dat er iets „in den beginne“ is.

De tollenaar heeft niet gehoord, dat de „daad“ er was; maar hij heeft wel de aanvangswoorden van den zin verstaan: in den beginne. Hij worstelt niet wat im Anfang was; dat geeft de spanning, de onrust, de bewogenheid. Laat nu de tollenaar zeggen: „in den beginne“. En laat de farizeeër aanvullen: „... was de daad“. Dan hebben ze elkaar gecompliceerd. Als de farizeeër de spanning van den tollenaar aanneemt, en de tollenaar de dapperheid van den farizeeër, dan zal de eene tempelhoog, die hen samen overwelt, in het hart van den mensch geteekend staan; en ze hebben elkaar gevonden.

Dat is het schoone verhaal van Goethe, die Mefisto heeft gepredikt. En dus is hij ons een tegenspreker van het Woord, dat in den beginne was; en van de genade en de waarheid, die door het vleesch geworden Word geworden zijn.

Wij kunnen Mefisto niet voordragen.

Wij, gereformeerden, zijn de eenigen niet, die hebben opgemerkt, dat Goethe door Mefisto het pakje van den satyrius aan te trekken, tenslotte geëindigd is met de opheffing van het waarlijk duivelsche!; noch ook de eersten, die hem zijn scepticisme verweten hebben als een gebrek: niet de overwinning van zijn tijd, maar bewijs van onderworpenheid daaraan. De bijbel heeft — en dat is wel zeer sprekend — de ironie, den lach, wil in God, wil in den hemel, wil in de rechtvaardige, zondeloze ziel van Christus geteekend; want God staat boven het kwaad, omdat Hij de wet van het goede zelf afkondigt, en uit de hoogte kan neerzien op het kwaad. Die in den hemel woont: licht, daar hebt ge de verhevenheid van God. En in de ironie van Christus' menscheleke ziel hebt ge de bewogenheid, de spanning van wie de contrasten „fel“ doorleeft van goed en kwaad; maar ge vindt in die ironie van Christus ook de smart om de zonde, een smart, die hem uitdrijft tot de daad van de rechts- en machtsverlossing. Maar in den bijbel heeft de duivel geen ironisch trekje; de duivel staat er niet hoog genoeg voor, omdat hij aan het kwaad zelf in zekeren zin ook onderworpen is; en

Julius Zettler, Goethe Handbuch, 1917, Stuttgart, J. B. Metzlersche Buchhandl. S. v. Mefisto, III 381 vgl. F. Paulsen, Schopenhauer, Hamlet, Mefistopheles, Berlin 1900.

Nade ver-  
thans is

V. Smeden

/G. Croes

Smeden te

reposit.

lijke.

TK.

Aar.

te Werken

orkun.

terscheiding,

oorzelen.

oudinen

leuwe Poketa.

Edam.

veert.

te Dorrecht.

ingen.

e Apeldoorn.

ro. 49 jaar.

ooren.

len ontvangen.

ooren.

TEL bij de

wijk (Z.-H.)

WIRTZ Cz.

T OVERZICHT

KGESCHIEDENIS

DE DRUK

is 40 cts.

AN & LE COINTRE

Goois

T GU REEDS

ATSCHAPPI

ociaal-Economien

Weekblad

?

ur: H. AMELIN

een Redacteur:

M. C. SANDBER

erwerking van vele

staande personen

raag dan nog hem

ummers aan de

RIJ EDECEA HOOR

veerd weekblad is

in der Christelijk

aties in ons land

FL— per kwarta

elt in hoofdartikel

economische vraag

houwingen over

misaties, laat het

irbeids- en bedrij

in eigen kring, be

ksch financieel-ec

verzicht, een rev

tatschappelijk lev

eling „Pers en Po

rubriek „Vrouwen

„Vragenrubriek“

argang geeft o.a.

zijn studies over

deeling van de rijen

jeugd“.

verzorgd, zoo goed

hrift, met zoo rijk

ort in elk christel

ezin thuis.

ieden een abbonn

efnummers aan!

hij staat er niet zuiver genoeg tegenover: hij kan niet de smart hebben over het kwaad, gelijk Christus' ironie. Daarom is Goethe's ironie verboden ironie; zij is, voorzover ze Mefisto's beeld opklaren moet, een ironisch pogen tot verzoening van God, die lacht met den bijbelschen Satan, die tandenknerst. Zij is een poging, om de smartelijke spanning en beweging van Christus' ironie, die den strijd aanbinden wil (zichzelf opwekkende tot dien strijd en tegelijk de verhevenheid van God, die in den hemel woont en lacht, over te dragen op den mensch zelf. Maar tegen dit ondernemen van den geest van Goethe verzet zich heel de Schrift. Men moge in dit Goetheaansche conflict het tragische zoeken; de bijbel vraagt naar de waarheid allereerst.

Wij kunnen dan ook den vrede tusschen Mefisto en Satan niet begeren.

Wij houden liever vast aan den zwarten, volstrekt verkeerden Satan, dan aan de van alle helleverschrikking ontdane Mefisto-figuur.

Laat men ons, Gereformeerden, daarom maar in den hoek zetten. Laat er gezegd worden: dat al die zware termen over schuld en zonde, over Satan en demonisch kwaad, een bewijs leveren van levensverwerping en van cultuurverachting, die den calvinist heeten te kenmerken: dien man van „de smalle gemeente“, die met een gracieuzen God niet mee kan komen, en daarom den duisteren Satan met vele plompe namen noemt. Laat men ons zeggen, dat wij, zoolang wij van Satan en zonde niet anders dan hoekige woorden spreken willen, den Faustischen mensch niet aankunnen, en den apollinischen mensch niet willen, en dat we daarom, uit ressentiment, ter verdediging van onze cultuurverachting, en ter bedekking van ons positiekiezen buiten alle heroïsme om, het leven doodverven als satanisch en de wereld als in den greep van den Booze beknecht. Laat ze het zeggen. Het is toch niet waar. Als het er op aankomt, is Goethe de man van de „smalle gemeente“; zijn leer is, dat Lucifer om den hemel te winnen, de aarde overwinnen en te boven komen moet; en dat is dualistisch; men weegt hier den hemel op tegen de aarde en moet de eene voor de andere loslaten. Het „stoffelijke“, tijdelijke, eindige staat hier tegenover het geestelijke, eeuwige, oneindige. Maar we zeiden het reeds: de bijbel spreekt daarom zoo hard over den Satan, omdat hij beide, den hemel en de aarde, heeft aangevallen. Hij zet niet de eene macht, de aarde, tegenover de andere: den hemel. Maar ze zijn hem beide goed. Zonde is: die beide God ontnemen willen: verlossing: in die beide God verheerlijken en ze beide om Zijnentwille aannemen en „ja“ er tegen zeggen. Dit is zeer breed en zeer wijd: het goddelijke en het humane zijn hier bezig elkaar in een gerechtigheid te vinden. Ook de „aardgeest“ kan niet, à la Goethe, de verzoening zijn tusschen hemelgeesten en helle machten; wat lichter dan de hel, doch tegen den hemel gezien, nog iets wat duister. Want er is geen geest van de aarde alleen; men neemt de aarde aan met den hemel, of laat die beide los in alle eeuwigheid. Achter het gereformeerde denken met zijn harde taal over zonde en satan ligt, als men maar zien wil, een breede levensaanvaarding. Het bederf wordt slecht genoemd, heel slecht; maar alleen omdat het begin zoo groot was, en het einde eens weer zoo zijn zal: het breede uitzicht naar boven en beneden tegelijk.

Laat het waar mogen zijn, dat er velen zijn, die hun cultuurverwerping een schijn van ernst geven door den Satan op alle blinkende ding te betrekken. Maar zulke karikatuurgereformeerde typeert de gereformeerde zelf niet. De gereformeerde zal den man, die den Faust heeft gezien en Mefisto doorzien, gaarne toegeven, dat „de“ cultuur „op zichzelf“ niet kwaad is. Maar hij zal straks verder gaan en zeggen: wat is „de“ cultuur? En: staat ze wel „op zichzelf“? Neen, zal hij zeggen: de cultuur in de zonde moge de zonde zelf niet zijn, wij zullen terwille van de cultuur in de zonde niet het oog dicht doen voor de zonde in de cultuur. De lach en de scherts van Mefisto mogen ons niet doen vergeten de dreiging van den toorn van Satan, dien brieschenden leeuw, dien menschenmoeder, leugenaar van den beginne.

Wij staan met den bijbel niet onder den Faust, maar er boven.

En vooral niet er buiten. Want het vraagstuk van Faust is in de Schrift eerst sterk gedurd en scherp gesteld. De waarachtige mensch, dat is tenslotte Christus. Haakt Faust naar het leven en naar het licht, Christus doet het in volkomenheid: hoe lang zal ik u nog vertragen, o wereld en zonde en duisternis en dood? En is in de ziel van Faust de strijd ontbrand om tusschen duistere en doodende machten enerzijds en levende schoonheid anderzijds den band der eenheid te leggen. Christus heeft dien strijd ook gekend. Toen op den berg der verheerlijking de hemel hem openging en het licht hem deed blinken, toen had hij die twee liever dan zichzelf, want ze waren van God. En achter hem is de discipel, dien hij tevoren (niet zonder eigen beweging) gezegd heeft: achter mij, satan, gij wilt mij van den dood afhouden. En diezelfde discipel is het, die thans weer mefistofelisch (naar Goethe zeggen zou) vraagt, dat de

Mensch, de Meester, het schoone uur zou vasthouden: meester, blijf hier en laat ons 3 tabernakelen maken om het schoone uur te doen beklijven. Het Faust-probleem.

Maar Christus heeft ook toen den satan achter zich doen gaan. Want hij koos den duisteren dood, juist om de liefde voor het leven, dat hij wilde winnen voor zich en voor u in gerechtigheid.

Laat den bijbel toe, Christus te prediken, als hij Satan verkondigt. In Christus Jezus staan wij niet buiten, maar boven het conflict van den faustischen en den apollinischen mensch. Hij heeft niet den tollenaar en den farizeër verzoend. Maar wat hij wel gedaan heeft, dat is dit: hij heeft de worsteling van den faustischen mensch verdiept in de oneindigheid en dat in gerechtigheid, en hij heeft de schoone rust van den apollinischen mensch opgevoerd tot de hoogten van den volgroeienden Mensch, den tweeden Adam, toen en ook dat alleen in gerechtigheid.

Neem Mefisto niet aan.

Ge zijt in de lijdensweken.

K. S.

## UIT DE SCHRIFT.

### Hond en Leeuw.

Want voor dengene, die vergezelschap is bij alle levenden, is er hoop: want een levende hond is beter dan een doode leeuw. Prediker 9:4.

Als het bloed des Nieuwen Testaments wordt uitgestort, dan wijkt het morgenlicht van het Oud Verbond voor de middagzon der waarheid. Ook de Prediker komt in den Messias tot rust. Zwaar drukte de dood op zijn leven. Hoor hem klagen: een levende hond is er nog beter aan toe, dan een doode leeuw. Een hond is den Oosterling een gruwel; uit vuilnis haalt hij buit; hij is onrein en een vagebond; te gering voor een strijd. Maar geweldig is de leeuw en koninklijk. Een leeuwenleven is de moeite en den strijd waard. Maar nu komt de dood ook leeuwenkrachten breken. Dan is een levende hond er nog beter aan toe. Beter de verdooldheid van een vagebondende hond, dan een leeuwendood.

Dat is oud-testamentisch klagen. Maar ontwaak nu tot de vreugde — en den schrik van het Nieuwe Testament. Bij den dooden Jezus wordt deze klacht gebroken — of duizendvoud verscherpt. Bij Jezus' kruis heeft de jaloezie op het hondenleven in het gezicht van leeuwendood geen zin meer. Want er zijn nu geen „honden“ meer. Christus heeft zich vernederd tot beneden den honden dood toe; doch hij deed dat met leeuwenkracht; uit eigen sterken wil liet hij zich met de honden buiten werpen. Dus is zijn graf bij de honden gesteld, en is hij nochtans bij de leeuwen in zijn dood geweest. In zijn dood en opstanding is hij de Leeuw, die heel de wereld neemt als buit. Dat keert alle verhoudingen om. Buiten Hem is het schijnbaar zoo: de dood tomt op tegen het leven en leeuwenkracht schijnt te vergaan in het niet. Maar Christus laat het leven heerschen over den dood; de dood kan geen kracht meer breken, omdat Christus zijn kracht in hem openbaart. Niets wordt vernietigd; geen leeuw kan meer vergaan. De vergelijking tusschen hond en leeuw wordt door Christus van haar wanhopigheid verlost. Het leven schept geen „hondenbestaan“ meer; en de dood breekt nooit meer leeuwenkracht. Hagarskinderen kunnen niet sterven onder de struiken; ieder is groot. Groot in het leven, of in den dood. Christus geeft aan alle ding de betekenis van den leeuw; hij laat het absolute heerschen over het betrekkelijke. De dood beknecht het leven niet meer op het kerkhofpad van honden en leeuwen; want hij is enkel dienaar van Christus' leven. Aan zijn vijand zal Christus geen honden dood gunnen, stil en vergeten; neen, hij zal tegen hem oorlogen met het zwaard van zijn mond. En zijn vrienden zullen geen hondenleven hebben; Hij ziet naar hen om; leeuwen worden niet vergeten. Den ongeloovige blijft geen troost meer over een honden dood, noch den geloovige de angst voor een hondenleven. Alles is groot. Het heelal heeft geen schuilhoeken meer, waarin onreine levens kunnen vagebonden als vergeten honden. Van alle menschen wordt de gang gewogen. Zondaar, gij hebt geen hondenhoekje meer, om te vergaan. Want wel staat er: „buiten zullen zijn de honden“; maar dat is om de onreinheid aan te duiden van de zonde. Dat gij vergeten zoudt kunnen blijven, als een stervende hond, weersprekt dit woord juist om zijn grimmigheid. Er is na Golgotha heelalbewegend leven of heelalvervullend sterven. Dwergenlevens zijn er niet, alleen jubelende of brullende reuzen. Jezus stierf en stond op: de kleine stijl is uit ons gezicht geweken. Zet uw leven in Gods hand; er is geen bodenleven meer. Leeuwendood — of leeuwenleven; en die beide voordeelen van het heelal, daartusschen is de keus.

K. S.

## GEESTELIJKE ADVIEZEN.

### Onze Lijkbezorgers en de Crematie

Onze lezer v. H. te R. vraagt: „Mag een Gereformerd begrafenisondernemer en lijkbezorger een hem verstrekte opdracht inzake crematiebezorging uitvoeren, of gebiedt zijn beginsel zulk een opdracht pertinent te weigeren?“

Gelijk het me meermalen gebeurde, moet ik het ook in dit geval, eer ik het antwoord geef, even over de vraag hebben.

Ik ben niet gewoon de vragen, die men mij toezendt, onder de kritische loupe te nemen, al moet ik ze natuurlijk even goed aankijken vóór ik ze ga beantwoorden.

Maar als ik in de formulering iets meen te ontdekken, dat, al is het heelemaal niet kwaad bedoeld, en al heeft het bij den vrager in 't minst geen vicieus oorsprong, toch verband kon houden met een onjuiste voorstelling, of die, voor 't minst, wekken of bevorderen kon, mag ik daar, met verlof van de vrager zeker wel even den vinger bij leggen, zonder van voorzigtigheid verdacht te worden.

En zoo iets is er in deze vraag.

Ze geldt wat, in het onderstelde geval, een „gereformeerde“, naar eisch van „zijn beginsel“ doen mag of laten moet.

Nu ben ik ten opzichte van het gebruik van dien naam „gereformeerde“ en het spreken van „gereformeerde beginselen“ heelemaal niet kopschuw. Maar ik ben er toch een vijand van het te doen waar het niet nodig is. Waar de scheidslijn tusschen „gereformeerde“ en „niet-gereformeerde“ is moeten we haar zonder schroom aanvaarden; maar haar te trekken waar ze niet is, zou valsche voorstellingen wekken naar den éénen zoowel als naar den anderen kant.

En zulk een scheidslijn tusschen gereformeerde christenen en andere is er hier niet.

Wat al verschillen in de leer hen mogen scheiden, en hoe verschillend, mee als gevolg daarvan, de kijk op tal van vraagstukken, die de praktijk van het christelijk leven raken, ook mag zijn — in het algemeen kunnen we toch wel zeggen, dat alle christenen de Wet des Heeren aanvaarden als den regel voor hun wandel.

Daarom zou ik de vraag liever zóó geformuleerd hebben, dat ze gold — niet den eisch van „zijn beginsel“ voor een „gereformeerde“, maar den eisch van Gods Woord voor een christen.

Ik zie althans geen specifiek gereformeerde beginsel, dat in het onderstelde geval leiding moet geven aan oordeel en handelen. Natuurlijk neem ik aan, dat vrager het daarmee volkomen eens is, en, naar ik vertrouw, zal hij het me niet kwalijk nemen, dat ik in zijn onopzettelijke formulering aanleiding nam, om deze niet overtollige opmerking te maken.

Zijn vraag is er een van de vele, die bewijzen voor wat al pijnlijke kwesties een christen, die in alles, ook in zijn beroep, een goede consciëntie voor zijn God, wil bewaren, gedurig komt te staan.

Hierom zoo pijnlijk, omdat ze hem telkens voor de keus plaatsen tusschen ongehoorzaamheid of schade in zijn dagelijksch brood.

Ons, Predikanten, zijn ze een kostelijke, en, helaas, niet overbodige, herinnering, aan den strijd dien onze broeders en zusters van Zondag tot Zondag te strijden hebben, en aan hun recht op voorlichting en op bemoeideging, elken rustdag weer, door prediking en voorbeeld.

Overigens schijnt de vraag van v. H. me niet één der moeilijkste.

Er zijn er heel wat moeilijker.

Dat zijn die, waarbij het gaat over het geoorloofde van een indirecte medewerking tot een handeling van anderen, die men weet in strijd te zijn met den wil Gods. De keten, die onze, op zichzelf geoorloofde handeling met het ongeoorloofde doel verbindt kan daarbij zóó lang zijn en zóó veel schakels hebben, dat het ons schier ondoenlijk is vast te stellen of en in hoeverre we daarmee voor dat doel en voor het handelen van anderen om het te bereiken, mee verantwoordelijk worden.

Doch zóó staat het in het geval, dat vrager stelt, niet.

Een begrafenis-ondernemer en lijkbezorger — deze combinatie is hier denk ik niet onopzettelijk — die een crematie uitvoert, werkt niet maar indirect mee tot de verbranding van een lijk, maar voert zelf rechtstreeks uit al wat tot de crematie behoort.

Natuurlijk met de hulp van anderen.

Doch dan toch altijd zóó, dat de leiding der uitvoering bij hem berust.

En als nu de lijkverbranding een tegen-schriftuurlijke, een anti-christelijke handeling is, en één der droeve symptomen van het terugvallen in het heidendom, waarover „De Standaard“ onlangs een zóó ontroerend hoofdartikel schreef, dan is het, dunkt me, buiten twiifel, of een christen, die zich daarmee belast, zondigt tegen zijn God.

Het „Hebt geen gemeenschap met de onvruchtbare werken der duisternis“ van Ef. 5:11, en „Haal ook den rok die van 't vleesch bekleet is“, verbiedt hier zelfs alle medewerking.

Dat het „brood“ erbij in 't geding is, verandert daaraan natuurlijk niets. Beroep en dagelijksch

brood re  
onzes G  
En dat  
in Zigen  
en te v  
melen is

CORR  
R. Uw  
woord  
te begin  
en rond  
vervolg  
matige g  
te schrij  
Blijkt  
andere  
V.

## UIT

De dag  
zal neme  
taal, nad  
Waarsc  
ons blad  
Men h  
opgeschre  
gevoerde  
Wij wil  
lijk verd  
Doch r  
alle aktie  
En dar  
niets op  
Zijn e  
bezijden,  
konden d  
Wij de  
dedigingsc  
Naar bi  
niet.

Zeker,  
stelde ver  
woord.

Maar s  
opzichte  
ging ons  
geacht?

Door d  
heide bij  
aangeraak  
Is het  
De laar

standers  
deelen, de

Met spi  
wellicht d  
het mom  
tegenmoet

De vra  
dien ater  
Nederland  
lingen vo

Dit wor  
Joren, dat  
Kamer be  
eeuwen z

Het is r  
ons volk

Indien e  
vijf-en-tw  
gevoeglijk

Dan kol  
gedurende  
Laten we

Maar we  
altijd aan  
en van  
begeerd.

Over en  
dissen, is

Het sche  
delijkhe  
Men mo

niet maar  
maar van  
vrije conse

Wanneer  
voorstemm

De Mem  
Kamebeck  
deze overb

ons volk t  
Er word  
te loonen,  
de gedacht

Wat wa  
Traktaat, d  
het landsb

het landsb  
Dat zijn  
welke men

Van zulk  
geen sprak